

Sjudska & PRAVICA

ORGAN KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

LETNO V., ŠTEV. 10.

18. JUNIJ 1944.

CENA Lit 2.—

Ob veliki triletnici

"Vojna je vsestranska preizkušnja vseh materialnih in duhovnih sil naroda." (Lent)

V letu 1941 je bil Hitler na višku svojega zmagoslavja. Z "bliskovito" vojno mu je uspelo podjaviti Poljsko, zapadno Evropo in ves Balkan, že preje si je podvrgel Avstrijo, Čehoslovaško in Norveško, domala vse evropske male države so postale politično in gospodarsko odvisne od Nemčije. Os Rim-Berlin je bila trdnješa kot kdajkoli, vsa Evropa je bila vključena v nemško vojno mašino. Toda imperialistične težnje nemškega fašizma s tem še niso bile zadovoljene, potrebna mu je bila ukrajinska žitница, zahotelo se mu je naravnih bogastev in industrije Donbasa, nemška vojna industria pa je zahtevala milijone delovnih sil, ki bi ji služile. In Hitler je udaril.

22. junija so nemške divizije zahrbno navalile na Sovjetsko Zvezo. Štiri mesece se je 240 nemških in najemniških divizij vspalo v sovjetsko zemljo. Ko so se fašistične horde ustavile pred Moskvo in Leningradom ter na Donu, je Hitler še vedno upal na uspeh "bliskovite vojne" tudi proti SZ. V svojem govoru 2. oktobra 1941. je zmagoslavno izjavil: "Uničili smo cvet ruske vojske, tri četrtine sovjetske vojne industrije je v naših rokah." Nemški fašisti so mislili, da je prišel čas za uničevanje slovenskih narodov. Hitler je pisal: "Ako želimo ustvariti naš veliki Rajn, potem je potrebno, da uničimo vse Slovane. Človek je tak, kakršnega napravita vzgoja in primer. Če zahteva politika, mora lagati, če treba, tudi klati. Zatorej koljite, koljite! Odgovornost ne pada na vas, ampak name." Nemška soldateska je divjala, ubijala in požigala. Stotisoči so romali na suzenjsko delo v Nemčijo.

Hitler se je uračunal. Morala sovjetske vojske in zaledja, ki sta se borila za obrambo domovine, sta prekrizala njegove račune. Rdeča Armada je zadrla naval fašističnih tolpa.

6. novembra 1941. je maršal Stalin govoril: "Mi hočemo v prvi vrsti osvoboditi našo domovino in potem zasužnjene evropske narode, da bodo mogli svobodno odločevati o svoji osudi. Naša stvar je pravična in mi bomo zmagali." Sovjetska Zveza s svojo močno Rdečo Armodo se je postavila na čelo borbe za osvobojenje zasužnjениh narodov Evrope. Narodi Jugoslavije, povezani med seboj v skupnem trpljenju in v skupnem sovraštvu do fašističnih osvajalcev, so zbirali svoje sile za odpor. Toda nepremagana moč Hitlerjeve armade je ležala nad njimi in prvi uporniki na naši zemlji so se borili in ginali osamljeni. Toda 22. junija, ko je Hitlerjeva armada prvič v teku te vojne naletela na armado, ki ni klonila, na armado, kjer v štabih ni bilo izdajalskih generalov in v zaledju ne izdajalskih petokolonašev, 22. junija so narodi Jugoslavije dobili novega poleta v svoji borbi. Naš boj je postal realen, mogoč.

Z napadom nemških fašistov na Sovjetsko Zvezo in z odločnim odporom Rdeče Armede je postalo širokim množicam naših narodov jasno, da se bije borba za njihovo svobodo tudi na vzhodnem bojišču ter da imamo v bratski Rdeči Armedi ter v narodih Sovjetske Zveze svojega prvega zaveznika, največji vir moralne in materialne pomoci naši borbi in poroštvo naša zmage. Z 22. junijem je borba slovenskega in ostalih narodov Jugoslavije dobila svojo realno osnovo in pogope za oboroženi odpor proti okupatorju. 22. junij pa pomenja istočasno tudi začetek novega, bojevnega bratstva slovenskih narodov v borbi proti nemštvu, stoletnemu sovražniku slovenskega.

Sovjetska zimska ofenziva 1941-1942 je Hitlerju prvič dokazala, da se je uračunal. Rdeča Armedia, oborožena z najmodernejšo tehniko za zimsko bojevanje in vsestransko pripravljena, je gonila nemške divizije izpred Moskve in od Dona na zapad. Stotisoči zmrz-

njenih nemških vojakov so morali plačati ceho za Hitlerjeve napačne račune, da bo še pred zimo opravil s Sovjetsko Zvezo. Rdeča Armedia je prešla iz aktivne obrame in uspešni protinapad, moral nemške vojske in nemškega naroda, vera v nepremagljivost nemškega orožja so začele upadati.

Se enkrat je pognal Hitler naprej svojo vojsko, stotisoče je žrtvoval, da je zavzel Sevastopol, Rostov in prišel globoko na Kavkaz ter na Volgo. Njegov strateški cilj je bil jasen: obiti Moskvo in jo zavzeti z jugovzhoda. Tu se je Hitler drugič, dokončno uračunal. Stratotnemu porazu pri Stalingradu in malo kasneje pri Kursku je sledil popolni zlom nemške fronte na vzhodu. Nemške fašistične armade so se samo še umikale, umikale preko Dona in Dnjepra, niso se mogle ustaviti na Dnjestru in čakajo danes pod Karpati in ob Donavi na nove udarce Rdeče Armede.

Ni slučaj, da je nemška vojska ravno v Rdeči Armedi naletela na nasprotnika, ki ji je bil kos. Narodi Sovjetske Zvezze so se strnili okrog maršala Stalina v borbi in delu za osvoboditev domovine. Demoraliziranim nemškim divizijam, ki so pustile cvet svoje žive sile na Volgi in Donu, pri Voronežu in Viazimi, so stopale nasproti vedno nove, sveže rdečarmijske sile. Sovjetski vojaki so postali mojstri svojega orožja in vojskovanja, oficirji

Rdeče Armede mojstri poveljevanja, sovjetska vojska industrija je opremila svoje armade z najmodernejšim orožjem in tehničnimi sredstvi. Vojna proti osvajalcem se je spremenila v vsestransko vojno za osvoboditev domovine. Sovjetski narodi so z delom v fabrikah in rudnikih, v kolhozih in uradih doprinjeli svoj delež v svetki domovinski vojni. Delavski razred Sovjetske Zvezde, kmetje kolhozni in sovjetska inteligenca so z delom v zaledju pokazali svoj patriotizem. Sovjetsko ljudstvo je svoje preizkušnje prestalo.

Orjaške zmage Rdeče Armede so utrdile položaj in ugled sovjetske Zvezze ne samo v očeh zatiranih narodov, utrdil se je zavezniški blok z Anglijo in Združenimi Državami Amerike, spomlad 1942 je komisar za zunanje zadeve Molotov podpisal dogovore v Londonu in Washingtonu. Zapadni zavezniški, ki so začeli v izdatni meri podpirati Rdečo Armedo z orožjem in vojnim materialom, akcije zavezalkov v Afriki in v Italiji so odtegnile nove divizije z vzhodnega bojišča.

Moskovska in teheranska konferenca sta prijateljske odnose treh zavezniških sil na novo potrdili in poglobili. Sklep teheranske konference o skrajšanju vojne je dobil izraza v invaziji na zapadu in novi sovjetski ofenzivi na vzhodnem bojišču. Nemčija, oslabljena od številnih porazov, Nemčija, ki je izgubila

svoje najboljše vojaške kadre na vzhodu in katere vojna industrija prenaša že dve leti vso težo za vzhodnega bombardiranja, ta ista Nemčija se mora danes boriti na treh frontah. Tudi "nepremagljivi" zid ob Atlantiku je prebit, odločilni naskok na Hitlerjevo Evropo se začenja.

S svojo junaško borbo proti fašističnim osvajalcem je postala Rdeča Armedia vodnik v osvobodilnega boja vseh zatiranih narodov Evrope, vojaška in politična moč Sovjetske Zvezde je dala borbi teh narodov moralne opore, Sovjetska Zveza je postala voditeljica zaseženih narodov.

V tej borbi je tudi osvobodilna borba narodov Jugoslavije prerasla svoj prvotni okvir. Iz majih partizanskih odredov je zrasla Narodno Osvobodilna Vojska Jugoslavije, ki zadaja na jugoslovanski fronti nemškim okupatorjem vsak dan težje udarce. Ta vojska je danes zavezniška armada in njen vrhovni komandant maršal Tito je danes priznan kot edini zavezniški komandant v Jugoslaviji.

Naše velike vojaške in politične uspehe dolgujemo v veliki meri podpori naših zaveznikov, v prvi vrsti Sovjetski Zvezi. Z njo vred praznjujemo skupno obletnice, obletnico začetka odpore proti nemškemu fašizmu, triletnico veličastne domovinske vojne. Ramo ob ramu z armadami naših velikih zaveznikov bo naša vojska dokončala svoje velike borbe za uničenje nemškega fašizma, za osvoboditev in za strenejšo bodočnost naše domovine. Ing. Stane Oswald

Atlantski zid Hitlerjeva bajka

Maršal Stalin je dopisniku "Pravde" izjavil v pomenu operacij zaveznikov na atlantski obali sledi: "To je brez dvoma sijajen uspeh naših zaveznikov. Priznati je treba, da vojska zgodovina ne beleži nobenega drugega sličnega podjetja, ki bi bilo tako obširno zamisljeno in v tako ogromnem obsegu mojstrsko izvedeno. Kakor je znano, je doživel nepremagljivi Napoleon svoj čas sramotni potom svojih načrtov, da bo forsiral La Manche in zavzel britanske otroke. Hitler se je dve leti bahal, da bo forsiral La Manche, pa se ni niti upal poskusiti, da bi izpolnil grožnjo."

Rommela je napad brez dvoma presenetil, popolnoma pa so je uračunal v ocenjevanju in pomembnosti zavezniških pomorskih sil. Pri operacijah je takoj prve dni sodelovalo 1.300 enot ameriške mornarice in dvakrat toliko angleških. Zavezniško letalstvo je v silni premoči in je v prvih sedmih dneh napravilo nad 56 000 poletov. Nemoč nemške obrambe dokazuje dejstvo, da so zavezniške izgube na morju in v zraku veliko manjše, kot so to predvidevali zavezniški štabi. Atlantski zid, s katerim je hotel Hitler težiti strah nemškega naroda pred invazijo, se je pokazal kot navadna Hitlerjeva baharija.

Se vedno se izkrcavajo nove zavezniške sile. Vsa severna francoska obala se nahaja pod silnim ognjem zavezniške pomorske artillerije. Fronta leži preko 30 km v notranjosti na liniji Carantan-Montberg-Caen.

Ministrski predsednik Churchill je pred dnevi posetil bojišče v Normandiji, general Montgo-

mery, ki vodi operacije, pa je preselil svoj štab na osvobojeno ozemlje v Franciji. Tudi angleški kralj je posetil bojišče.

Komunikacije, letalstvo in skladnišča bencina v zaledju so glavni cilj zavezniške avijacije. Prav tako par tisoč francoskih partizanov stalno ruši in napada nemške prometne žile v severni Franciji. Francoski orožniki in mobilna garda se v vse večjem številu priključujejo partizanom.

Kesselrigova armada se še vedno umika

Na italijanskem bojišču ne nadijo nemške čete nikakega reanejšega odpora. Polovica Apenninskega polotoka je danes že osvobojena, Nemci se umikajo na črto Pisa-Rimini. Po zavzetju Ternija, Olivettia, Trevia se zavezniške čete bližajo Livornu. Ob jadranski obali so se združile edinice italijanskih partizanov z edinicami 8. armade. Francoske čete so zasedle otok Elbo in otok Pianezza 13 km od Elbe ob zapadni obali Italije.

Rdeča Armedia se bliža Viborgu

V nadaljevanju svoje ofenzive na Karelijski ožini so se sovjetske čete na 35 km približale finskemu pristanišču in oporišču Viborgu. Vrše se ogroženi boji pred Mannerheimovo črto, ki brani pristop k mestu. Finske utrdbе so pod stalnim ognjem sovjetskega topništva in dalekomernih topov baltske mornarice.

Iz razgovora s komandantom NOV in PO Slovenije generalmajorjem Rozmanom Stanetom:

Pod vodstvom maršala Tita ob strani velikih zaveznikov

V zadnjih mesecih se je nemška vojska znašla na vseh frontah v izredno težkem položaju. Naša vojska je pridobila v vsej Jugoslaviji nekaj mesecov časa, da se je utrdila in pripravila za operacije večjega obsegata. Vrhovni štab je v polni meri izkoristil čas, ko je zmagovita Rdeča Armedia gnala Nemce v Romunijo in do čehoslovaške meje in ko so se zapadni zavezniški zračno ofenzivo nad Nemčijo in nad satelitskimi državami v vso resnostjo pripravljali na drugo fronto, ki je postala danes že dejstvo. Prav tako so bile na italijanski fronti vezane toliko nemške sile, da Nemci niso zmogli v Jugoslaviji podvzemati nikakih večjih

operacij. Morali so se omejiti na to, da do skrajnosti izrabijo divizije, ki jih že imajo v Jugoslaviji in da naženjajo k aktivnosti vse vrste izdajalskih hlapcev od Rupnika in Paveliča pa do Nediča in Mihailoviča. Pomanjkanje žive sile je bilo vzrok, da so se Nemci spuščali v predzrne, riskantne akcije, pri čemer so imeli občutne izgube, nam pa je to dalo časa za utrditev naše vojske.

Danes skušajo Nemci z zadnjimi silami odločnejše udariti po nas. Zadnji uspehi, zlasti edinic VII. korpusa so v zvezi z odbijanjem in razbijanjem teh nemških načrtov v vsej Jugoslaviji. Nemška aktivnost je v zvezi z VII.

nemško ofenzivo na našo centralne sile v Bosni. Bo je težak in oster, Nemci s pomečjo svojih tankovskih enot trenutno marsikje prodro, vendar nimajo več svoje stare sile. Njihova vojska je tudi že notranje slaba in demoralizirana. Še velik bolj so demoralizirani naši švabobranci. Njihova zadnja krinka je padla, ko so morali prisedi Hitlerju. Ko so v boju na Dolenjskem tudi videli, kskna laž je govorica o slabosti naše vojske in so na lastni koži občutili našo silo, so se njihove vrste močno zrhljale. Danes, ko so zavezniški prodri na italijanski fronti in odprli drugo fronto na zapadu, danes, ko Rdeča Armedia predira v Finsko in pripravlja novo, veliko ofenzivo, sta demoralizacija in preplah v švabobranci vrstah popola.

Vojska, ki ve, zakaj se bori, in ve, da mora izvršiti svoje naloge v lastnem interesu, mora uspeti, čeprav je sovražnik številčno in tehnično nadmočen. Nemci so napadli edinice VII. korpusa na terenu, ki je v tem trenutku življensko važen za našo vojsko. Nemci se hoteli našo vojsko izstradati, obenem pa si zasigurati nekatere svoje komunikacije.

Edinice VII. korpusa so napele vse sile, da te nakane preprečijo. V naitejšem času zadnjih borb so zdržale skoro zdržale deset dni v borbi podnevi in poneči, brez odmora. S tem so odibile prvi nemški sunek, nato pa vzdružale vse do danes v stalni borbi proti sovražniku. Vendar so Nemci ravne na tem terenu še vedno trdrovratni. Borci naših edinic, mnogokrat brez spanca in hrane, slabši v številu in po obrožitvi, jih uspešno odbijajo in pregnajo. Za velike uspehe VII. korpusa gre priznanje predvsem borcem, ki so mesec in pol, od napada na Ribnico pa vse do danes stalno v borbi. Borci VII. korpusa so v tem času pokazali izredno požrtvovalnost, vztrajnost in junaštvo.

Moramo pa videti tudi naše štabe. V večletnih izkušnjah so se dobro usposobili v polveljevanju in manevriranju. Uspeh ni mogoč brez nadmočnosti na mestu, kjer se vodi bitka. V tem pogledu so pokazali naši štabi visoke sposobnosti. Kljub temu da so naše sile na terenu vedno slabše od sovražnikov, so znali naši štabi najti sovražnikove ranljive tečke, izolirati del njegovih sil od celote in z našimi silami udariti po njih. Kljub sovražnikovi motorizaciji so bile naše edinice hitreje in so hitreje koncentrirale svoje sile na sovražnikovih slabih točkah. Z odločnim in hitrim napadom so bile uničene obkoljene sovražne postojanke. Tako se je zgodilo v Trebnjem, Mirni peči in Tržiču. Nemci so skušali povsod z nadmočnimi silami intervenirati. Naše edinice so spretno raz-

bijale te sovražnikeve sile s tem, da so jih posamič obkoljevale in tolkile. V teh borbah je imel sovražnik velike izgube v postojankah in v silah, ki so prihajale na pomoč.

Edinice VII. korpusa ne bi uspele, če ne bi vodile istočasno stalnih napadnih bojev tudi edinice IV. operativne cone in IX. korpusa. Da bi Nemci mogli preprečiti obkoljevanje in razbijanje manjših izoliranih postojank v Trebnjem in tako dalje, bi morali močno okrepiti celotne svoje sile na tem sektorju. Tega ne zmorejo. Edinice IV. operativne cone vodijo stalne borbe in so v preteklem mesecu napadle Ve'jenje, Šošta, Kadomlje, Mislije in druge postojanke, istočasno pa so stalni napade volne na cestah. Kozjanski odred je napadel Nemcev v neposredni bližini Celja. Od tu torej Nemci niso mogli vzeti svoje vojske. Stalno je bila v nevarnosti njihova najvažnejša prometna žila na Štajerskem, železnica Maribor — Zidani most. Kje so Nemci poskušali z ofenzivnimi sranki, so še naše edinice razbijale manjše sovražnikove edinice in kolone in tako oslabile moč ofenzive.

Prav tako okupator na sektorju IX. korpusa ni smel oslabiti svojih sil. Edinice IX. korpusa so na vsem avyjem ozemlju stalno rušile komunikacije ter vršile mobilizacijo. Vodile so se borbe na Gorenjskem v Poljanski in Selški dolini, na Krusu, na progi Postojna — Št. Peter — Trst, uničene so bile postojanke Dorenberg, Prvačina in druge. Briško-beneški odred je vršil uspešne diverzantske akcije v samih predmestjih Gorice, v neposredni bližini Vidme, v Furlaniji. Tako niso mogli in ne morejo slabiti svojih

sil na posameznih sektorjih, če nočejo spraviti v nevarnost svojih osnovnih prometnih žil. Spretno izkorisčanje tega dejstva je pogoj doseganjih uspehov. To od nas zahteva tudi povelje našega vrhovnega komandanta maršala Tita, ki je izdal ukaz o splošni ofenzivi na sovražnikove postojanke in komunikacije. To so izkušnje naše vojske v Jugoslaviji. Ne bi bilo naših uspehov, če ne bi naših borb vodili strogo po poveljih maršala Tita. Gotovo je osnovno jamstvo za uspehe v naših bodočih akcijah ravno v tem, da vodi naša vojska danes svoje operacije po enotnih vidikih po vsej Jugoslaviji. Vse to pa onemogoča Nemcem, da bi svoje sile premestili iz sektorja na sektor in jih s tem v celoti slabili.

Zavedati pa se moramo enega, da bitka še ni dokončno dobijena. Nemci trdovratno drže, kar imajo, skušajo izboljšati svoje položaje, spremiščajo svojo takto. To njihovo spremenjeno takto moramo vsakodnevno znova odkrivati in iskati novih poti in načinov, da razbijamo njihove načrte in jim stalno zadajamo čim teže udarce.

Pomoč, ki nam jo nudijo naši zaveznički s posiljanjem orožja in drugega vojnega materiala ter direktno sodelovanje njihovega letalstva pri operacijah naše vojske, našo borbeno sposobnost le še povečava. Pod spremnim vodstvom našega vrhovnega komandanta maršala Tita in optična na pomoč in sodelovanje naših velikih zavezničkih bomo tudi mi doprinesli svoj delež k osvoboditvi naše domovine in v skupni borbi za uničenje nemškega fašizma.

Srbija se dviga k narodni vstaji

Klub silnemu teroru Nemcov in Nedićevih in Mihailovičevih četnikov zajema vso Srbijo in narodnega odpora proti okupatorjem in njihovim domaćim pomagalcem. V dolini Morave so se formirale štiri srbske divizije, na strani NOV pa je prišel četniški komandant major Djurić z mnogimi oficirji in preko 1000 borcev. V Srbiji vodijo naše enote boje okrog Kraševca in Vranj, pri Vlasenici in Jablanici ter na Kosovu in Metohiji.

Ta dejstva so ponovno okreplila fronto narodnega odpora v Srbiji in so najboljši demanti vsega izdajalskega početja Nedića in Mihailoviča.

Naša iniciativa v vzhodni Bosni

V vzhodni Bosni je iniciativa v rokah naših edinice XXVI. vojvodinske divizije pri Leparevu na Majevici občutno porazila 13. nemško SS-divizijo, ki je imela v dveh borbah okrog 700 mrtvih. Pri likvidaciji te postojanke je padel v naše roke ogromen plen, med drugim 8 dalekomernih težkih topov, 50 velikih kamionov, 10 sanitetskih avtomobilov in 10 vagonov municije ter nekaj skladališč hrane in opreme.

V zapadni Bosni so se Nemci in ustaši na nekaterih mestih umaknili v izhodne postojanke, ponekod pa dovažajo nova pojačanja. Naše edi-

Proga Ljubljana-Trst prekinjena

Edinice VII. korpusa so porušile viadukt „Šampetov most“ med Logatecem in Verdom, likvidirale zaščitne postojanke in zasegle velik plen. Proga Ljubljana-Trst je za dalj časa onesposobljena za promet. Na sektorju VII. korpusa se vodijo stalne borbe.

Na Gorenjskem so Nemci izpraznili Žiri, na Primorskem pa se borgi Briško-Beneškega odreda pregnali Nemcev iz postojank Atimiss in Nimis.

Poziv

prebivalstvu zasedenih krajev

Radio „Svobodna Jugoslavija“ ponovno opozarja prebivalstvo poleg železniških prug in vojaških objektov in prav tako železniško osebje in delavce v tovarnah na nevarnost, ki jim preti iz zraka. Zavezniško bombardiranje okupatorjev vojaških in industrijskih objektov se bo nadaljevalo s povečano intenzivnostjo, prebivalstvo naj torej čimprej zapusti te okraje, vse, ki so sposobni nositi orožje, naj takoj stopijo v vrste NOV in POJ!

Kriza v Bolgariji

Marca 1941. so nemške čete v sporazumu z bolgarsko vlado vkorakale v Bolgarijo, ki se je malo prej prikljušila Trojemu paktu. Meseca aprila istega leta so nemške čete z bolgarskih oporišč napadle ter zasedle dele Gradiške in Jugoslavije. Takoj zatem je Bolgarska vojska zasedla Makedonijo in grško Tracijo. Decembra 1941. je napovedala Bolgarija vojno Angliji in Ameriki. Naslednje leto so boli bolgarske čete vkorakale v Srbijo, da pomagajo Hitlerju in srbskim izdajalcem v njihovi borbi proti srbskemu narodu.

Tako je postala Bolgarija Hitlerjev pásaluk, bolgarski narod pa pomočnik Hitlerja v njegovi borbi proti svobodoljubivim narodom Evrope in vsega sveta.

Reakcionarna politika vladajoče bolgarske klike je že v samih začetkih naletela na odpor bolgarskega ljudstva. Ta odpor in pa velika ljubezen, ki jo goji bolgarski narod do bratstva ruskega naroda, sta Hitlerju in njegovim bolgarskim hlapcem onemogočila, da ni pogural bolgarsko vojsko v aktivno borbo proti Rdeči Armadi. Toda začetni Hitlerjevi uspehi so ustvarili in vzdrževali v mnogih Bolgarijih mišlenje, da bo Hitler v vojni zwagal in da je politika zvezne s hitlerjevsko Nemčijo — ki je „podarila“ Bolgariji Makedonijo in Tracijo — v interesu bolgarskega naroda. To je bil vzrok, da je demokratično gibanje bolgarskega naroda le pologoma naraščalo in da se bolgarsko partizanstvo sprva niti moglo razviti preko svojih začetnih klic.

Razvoj dogodkov pa je začel pologoma tudi v Bolgariji postavljati stvari na pravo mesto. Na vzhodu je začel Hitler doživljati vse večje poraze. Rdeča Armada je očistila Krim in skoro vso Ukrajino ter se pojavila blizu izliva Donave in na Karpatih. V zvezi s tem so začeli deževati po Hitlerju udarci tudi z južne strani njegove „evropske trdnjave“. Zavezniški blok se je vse bolj krepil, fašistični blok pa je začel hitro razpadati. Italija je kapitulirala, izstopila iz hitlerjevskega bloka in napovedala Hitlerju vojno.

sil na posameznih sektorjih, če nočejo spraviti v nevarnost svojih osnovnih prometnih žil. Spretno izkorisčanje tega dejstva je pogoj doseganjih uspehov. To od nas zahteva tudi povelje našega vrhovnega komandanta maršala Tita, ki je izdal ukaz o splošni ofenzivi na sovražnikove postojanke in komunikacije. To so izkušnje naše vojske v Jugoslaviji. Ne bi bilo naših uspehov, če ne bi naših borb vodili strogo po poveljih maršala Tita. Gotovo je osnovno jamstvo za uspehe v naših bodočih akcijah ravno v tem, da vodi naša vojska danes svoje operacije po enotnih vidikih po vsej Jugoslaviji. Vse to pa onemogoča Nemcem, da bi svoje sile premestili iz sektorja na sektor in jih s tem v celoti slabili.

Zavedati pa se moramo enega, da bitka še ni dokončno dobijena. Nemci trdovratno drže, kar imajo, skušajo izboljšati svoje položaje, spremiščajo svojo takto. To njihovo spremenjeno takto moramo vsakodnevno znova odkrivati in iskati novih poti in načinov, da razbijamo njihove načrte in jim stalno zadajamo čim teže udarce.

Pomoč, ki nam jo nudijo naši zaveznički s posiljanjem orožja in drugega vojnega materiala ter direktno sodelovanje njihovega letalstva pri operacijah naše vojske, našo borbeno sposobnost le še povečava. Pod spremnim vodstvom našega vrhovnega komandanta maršala Tita in optična na pomoč in sodelovanje naših velikih zavezničkih bomo tudi mi doprinesli svoj delež k osvoboditvi naše domovine in v skupni borbi za uničenje nemškega fašizma.

Po vsem tem vidimo, da vladajoče skupine v Bolgariji nočejo več po starem, ne morejo pa po novem — kajti vseka rešitev mora sprostiti

napredne sile v bolgarskem narodu in vseka rešitev pomeni zato velik, če ne sigurn korak h grobu. Od tod velika in vedno večja nasprotja med posameznimi reakcionarnimi grupami v Bolgariji, ki se borijo za eno ali drugo rešitev, ki pa se v celoti ne morejo odločiti niti za eno niti za drugo. Prav v tem leži bistvo, temeljni vzrok globoke notranje krize v Bolgariji. Ta kriza priliva najbolj do izraza v stalnih krizah bolgarske vlade. Toda isti vzroki, ki to notranje krizo povzročajo, preprečujejo tudi njen rešitev. Zato so se vladne krize v Bolgariji vse doslej končale tako, da so pustile osnovna vprašanja nerešena — kar pomeni, da so ta vprašanja še bolj razkrile ter zaostrile in tako krizo še bolj razširile in poglobile. Vendar do rešitev bo moral priti prav tako nujno, kot do Hitlerjevega poraza. Kolikr pozneje pa bo prišlo do nje, v toliko tržjem položaju bo našla ta rešitev bolgarske izdajalce.

Rastotača notranja kriza v Bolgariji, razvoj osvobodilnega gibanja v Bolgariji, na Balkanu in po vsem svetu vzbuja v bolgarski reakciji vse večji strah in vse večje sovraščanje do tega gibanja. To jo žena na strani Hitlerja v vse bolj zagrizeno borbe proti Sovjetski Zvezi in zavezničkom sploh, proti osvobodilnim silam v Bolgariji, Jugoslaviji in Grčiji pa še posebej. Na ta način skuša izdajalska bolgarska reakcija preprečiti zmago demokratičnih sil v Bolgariji. Po drugi strani pa prav rastotača moč osvobodilnega gibanja v Bolgariji in vse večja neizbežnost ter očividnost Hitlerjevega poraza sili bolgarsko reakcijo, da čim prej prekine s Hitlerjem. Na ta način skuša bolgarska reakcija preprečiti konec svojega izdajalskega življenja.

Po vsem tem vidimo, da vladajoče skupine v Bolgariji nočejo več po starem, ne morejo pa po novem — kajti vseka rešitev mora sprostiti

Nauk Finske

1. maja je Stalin v svojem Dnevnem povelju izjavil, da bodo najbrž morali narodi satelitskih držav, to je Finske, Romunije, Bolgarije in Madžarske, sami vzelci v roko svojo usodo, če se bodo hoteli rešiti usode Hitlerjeve Nemčije. Kakih 14 dni pozneje so vse zavezniške države podpisale v istem smislu poziv satelitskim narodom. Nad satelitskimi vladami so napravile tako rekoč križ in danes je prišla na vrsto Finska za neizprosen obračun.

Brez dvoma je ta obrat sad slabih izkušenj s finsko vlado. Ves svet je občudoval Sovjetsko Zvezo spriči, njene popustljivosti in naravnost velikodusnosti in plemenitosti v pogajanjih s finsko vlado, s tisto finsko vlado, ki so njene enakovredne prednice doble prav iz Leninirovih rok svobodo in neodvisnost dežele, ki so z nemško pomočjo ob koncu prve svetovne vojne najbolj krvavo zadušile vse ljudske sile doma, ki so s pomočjo vse mednarodne reakcije 25 let utrjevale Mannerheimovo črto proti Sovjetski Zvezi in ideoško pripravljeno finsko prebivalstvo s Šolami in tiskom na širokopotezno osvajanje in ustvaritev finsko-mongolskega imperija do Urala; s tisto finsko vlado, ki je v 1940 napadla kot volk v ovcji koži Sovjetsko Zvezo in je kljub vojaškemu porazu dobitila od Sovjetske Zveze najbolj plemenite mirovne pogoje, ki so z neznatno korekturo meje predvsem povečali varnost Leningrada, katerega prebivalstvo je skoraj enako veliko prebivalstvo vse Finske; s tisto finsko vlado, ki je 1941. ponovno napadla Sovjetsko Zvezo s Hitlerjem vred in je bila najbolj aktívna v zverinškem bombardiranju, topovskem obstreljevanju in blokadi Leningrada.

Ta roparska, imperialistična, reakcionarna, fašistična finska vlada je dobila od Sovjetske Zveze marca in aprila letosnjega leta častne mirovne pogoje, ki niso zahtevali brezpojne kapitulacije in so bili celo ugodnejši od leta 1940, kar se tiče ozemlja. Finci bi morali plačati le škodo, povzročeno s svojim napadom. Toda vlada se je pokazala „kratkovidno“, „neumno“, — in „blazno“, kakor soglastno ocenjuje angleški in ameriški tisk. Govorila je, da so pogoji kruti in nesprejemljivi. Finska vlada se je izgovarjala z boljševiškim ogražjanjem finske samostojnosti v času, ko je Sovjetska Zveza s svojo pogodbo s Češkoslovaško pokazala vsemu svetu, da je ni dežele, ki bi tako skrajno in nesobično spôstoval suverenost tujih narodov in je to z dejanjem dokazala tudi v Romuniji.

Ves potek pogajanj je jasno dokazal in iznova potrdil, da je finska vlada zvezana na življenje in smrt z Nemčijo. Pogajala se je samo zaradi vojaškega manevriranja, da bi zavlačevala. V demokratičnem ustroju bi moralna ta vlada plačevati račun pred narodom in ta račun bi težil in bi se našal še na letu in leta iz predvajne dobe. Finski režim je bil tako kakor madžarski, romunski in bolgarski, že davno pred vojno fašističen ali polfašističen. Vladale so finančno in veleposenski tisk, zmagajoči se z nemško opuskajočim v Nemčijo, varuje neodvisnost Finske pred Sovjetsko Zvezo, domovino svobodnih in enakopravnih narodov. Toda carska Rusija, ki je držala pod svojim jarhom finski narod, ga ni motila. Tam je bil zvest, celo carjev general. Danes smatra finska vlada, da je najbolj nesprejemljiva in za finsko narodno neodvisnost nevarna tista sovjetska zahteva, da se razroži ali pa internira nemška okupacijska vojska na Finskem.

Laž in demagogija imata pač svojo mejo, za katero se nihče več ne more izgovarjati, da je nasedel. Za finske trdoglavce ima sovjetska vlada po takoj dolgotrajni potrežljivosti in po tolikih oponih in svarilih z vseh svobodoljubnih dežel samo še eno sredstvo: bombe in topovske granate. Zdi se, da tako besedilo finska vlada boje razume, saj je samekaj dan po takem prepričevanju prišel Tannerjev glas, da so Finci spet pripavljeni prositi za mir.

Ali bodo tudi slovenski šabobranci in vsi hitlerjevi hlapci v Jugoslaviji čakali na tak korak? Ali bodo šli po poti četnikov v Srbiji, ki so začeli obračati Mihailoviču hrabet in vstopati v NOV. Šabobranci še danes ob drugi fronti in splošnem napadu na Hitlerjevo Nemčijo varujejo nemški promet; lovijo in izročajo zavezniške pilotne Nemcem, se vojskujejo proti Narodno Osvobodilni Vojski, a pri vsem tem menda še vedno čakajo na nekak namisleni „dani znak“ od emigrantov, da se bodo pridružili zaveznikom. Zaenkrat slikajo zavezniške bombe napade na Novo mesto, Cerkvice, Samobor, Bihač, Zagreb, Beograd, Niš, Brod, Nikšić in drugod kot kisko grozdje in lažje, da zavezniški bombardirajo partizenske položaje. Burke take vrste so še do včeraj uganjali finski cirkuški klovni (tako je imenoval sovjetski tisk finske ministre), pa jih je minilo. Čimprej bo minilo tudi naše šabobrance, toliko manjgorja bo imelo prestati naše ljudstvo pred končno zmagou.

Albin

Maršal Tito svoji mladini

na drugem mladinskem kongresu

Sredi najtežjih borb z največjim sovražnikom slovanskega rodu je zasedal v Topusku drugi protifašistični mladinski kongres. Na ta kongres je pohitela mladina iz vseh dežel naše ljubljene domovine Jugoslavije. Srbji, Hrvati, Slovenci, Črnogorci, Makedonci, muslimani, Čehi, Poljaki, Rusi in drugi — mladina vseh teh narodov se je zbrala v majhnem bosanskem mestecu, da pove, kar ji leži na srcu, da izmenja svoje izkušnje — predvsem pa da sliši besede svojega največjega prijatelja, besede maršala Tita.

Prinašamo glavne misli, ki jih je podal maršal Tito v govoru, ki ga je imel ob otvoritvi kongresa.

V uvodnih besedah je maršal Tito poučaril važno vlogo, ki jo je imela mladina v borbi proti fašizmu že v starji Jugoslaviji. Pokazal je na napore in žrtve, ki jih je mladina doprinesla v borbi proti

Ta kongres mora še bolj utrditi bratstvo vseh narodov Jugoslavije. Saj je Komunistična Partija glečala v mladini vedno nosilca tega bratstva in enotnosti — in se ni prevarala. Pred nami, mladi tovariši, stojijo še velike in težke naloge. Pred seboj imamo še včino številne sovražnike. Toda naša borba že gre po poti, na kateri se v jasnih obrisih kaže končna zmaga naših narodov in naših zaveznikov. Vi sami veste, da je junaska Rdeča Armada zadnje dni zadalna strašna udarca nemškim in ostalim fašističnim psem, ki so hoteli zasuhničiti velike dežele sreče in zadovoljstva, dežele neizmernih možnosti za mlade generacije. Toda prav tukaj se je fašistični pes prevaral. Zadel je ob mlado generacijo sovjetskih narodov, ki se bori z nezasišanim junastvom in ki pod danes po sneženih stepah te krvave fašistične osvaljice. Danes smo že na poti k zmagi. Perspektive naše zmage so jasne. Toda prav v tem trenutku se pojavi vedno več notranjih sovražnikov naše mlade generacije. Razni četniki Draže Mihailovića, razni strahopeci, ki so se skrivali po mražnih luknjah, ki pa so se sedaj splazili na dan, da rešijo, kar se še resiti da — vsi ti so se spojili z okupatorjem in hočo zasaditi nož v hrbot naši, doslej tako zmogoviti borbi proti okupatorju. Vsem tem pomaga brengska izdajalska vlada v Londonu. Naša mlada generacija ima krvavega sovražnika ne samo v fašizmu, ampak tudi v tistih reakcionarnih izdajalcih, ki so že pred to vojno z vsemi mogočimi sredstvi zavirali razvoj naše mlade generacije in hoteli ustvariti in nje orožje za zasuhnjanje drugih narodov v Jugoslaviji in z socialno zatiranje delayskega razreda Jugoslavije. Pred nami so težke naloge, ker se borimo proti zahrinemu in rafiniranemu sovražniku, ki hoče zapeljati našo mladino in ki hoče naščuvati brata proti bratu. In vaša dolžnost, dolžnost mladine je, da skalite račune tem ljudem, ki želijo našemu narodu zopet naložiti jarem na hrbot. Jaz mislim, da niti enega med vami, ki bi želel, da se vrne to, kar je bilo. Mlada generacija preliva svojo kri za svobodo in nezavisičnost svojih narodov, preliva svoje kri za boljšo prihodnost in ne bo osvojenih pridobitev doračoval nobenim beguncem iz Londona ali komur koli že. Mi ne bi bili dostojni pridobitev naše borbe, če jih ne bi znali varovati.

Lahko podčrtam dejstvo, da si je mladina Jugoslavije v teklu te vojne in težke borbe skupaj z ostalimi borti Narodno Osvobodilne Vojske in partizanskih odredov pred vsem naprednimi človeštvo v Jugoslaviji in z socialno zatiranje delayskega razreda Jugoslavije. Pred nami so težke naloge, ker se borimo proti zahrinemu in rafiniranemu sovražniku, ki hoče zapeljati našo mladino in ki hoče naščuvati brata proti bratu. In vaša dolžnost, dolžnost mladine je, da skalite račune tem ljudem, ki želijo našemu narodu zopet naložiti jarem na hrbot. Jaz mislim, da niti enega med vami, ki bi želel, da se vrne to, kar je bilo. Mlada generacija preliva svojo kri za svobodo in nezavisičnost svojih narodov, preliva svoje kri za boljšo prihodnost in ne bo osvojenih pridobitev doračoval nobenim beguncem iz Londona ali komur koli že. Mi ne bi bili dostojni pridobitev naše borbe, če jih ne bi znali varovati.

Lahko podčrtam dejstvo, da je mladina v današnji borbi mnogo doprinesla k temu, da so narodi Sovjetske Zveze tako vzljubili narode Jugoslavije. Narodi Sovjetske Zveze gledajo na nas s ponosom kot na svoje krvne brate, brate po orožju. Junaska sovjetska mladina gleda na našo mlado generacijo, na mladino Jugoslavije kot na svoje brate. To je našo vojsko odkril ves napredni svet.

Prepričan sem, tovariši in tovarišice, da boste po tem kongresu tako v vrstah naše Narodno Osvobodilne Vojske in partizanskih odredov, kakor na delu v zaledju in kakor na okupiranem ozemlju delali s podezeljenimi silami na tem, da bi bila zmaga nad sovražniki naših narodov in naše mlade generacije čim hitrejša in čim popolnejša. Prepričan sem, tovariši in tovarišice, da boste vi kot borti naših legendarnih brigad, s podezeljenimi silami uničevali naše največje sovražnike, nemške in italijanske fašistične horde in ustaške, nedičevske ter mihailovićeve bande. Prepričan sem, da vam roka ne bo zatrepetala, kadar bo morala vaša puška zadeći če treba tudi najbljžjega vašega sorodnika, ki je prešel v vrste izdajalcov.

Zelim, tovariši in tovarišice, da bi ta kongres dal take picdove in take rezultate, kakršne pričakujejo od njega naš narod, naša mladina kakor tudi narodi Sovjetske Zveze, to je bratstvo in enotnost vseh rodoljubov in mlade generacije Jugoslavije v borbi za končno uničenje fašističnih psov.

Tako je govoril maršal Tito svoji mladini. Mladina pa mu je dala odgovor v prisegi, ki glasi:

Tovariš Tito!

Pri časti, naporih, žrtvah in bodočnosti naših narodov in naše mladine ti prisegamo, da nam ne bo žal niti naših življenj, niti naših sil v borbi za svobodo, v borbi za zavest, čast in bodočnost vsakega mladinka in vsake mladine Jugoslavije.

Pri trpljenju in nadah naših narodov in naše mladine ti prisegamo, da nam ne bo žal niti naših življenj niti naših sil v borbi proti nemškim rabljem in vsem domaćim sovražnikom enotnosti in svobode naših narodov — v borbi za zeleno in vseobsegajočo enotnost južnoslovenske mladine, za novo, demokratično, federalno Jugoslavijo.

Ta naša prisega je največje zahvala tebi za vse ono, kar si napravil za naše narode in mladino. Naše delo, da katerega se zakljamamo, da ga bomo vršili, je najboljši način, kako služiti koristim domovine, koristim mladega naraščaja, slovanstva in vseh zedinjenih narodov.

Za delom in življenjem tovariša Tita stoji vsa mladina Jugoslavije kot en bolec. Naj živi maršal Jugoslavije, tovariš Tito!

Rodoljub Čolaković:

Neustrašen rod

Sredi ruševin neke fabrike, iznad katere štrli nedotaknjen samo dimnik, se je posrečilo pridružiti rokom, uporni volji in mladostnemu poletu urediti dvorano, ki je takoj s praga prevzela človeka s svojo prostranstvijo in praznično podobo: z zastavami, preogrami, slikami in parolami po zidovih. Ako je bil nenavadni kraj, celo tudi nas, ki smo se že našli na premnoge, včasih nenavadne stvari, so bili nenavadni tudi ljudje, ki so se zbrali na njem, da povедo svojo besedo svetu, ki se jim ne neha čuditi in jih ne neha občudovati: odokd smelost, odokd moč. To so predstavniki mladine, ki tri leta nosi na svojih plečih težo borbe, kakršna ne pomni zgodbina, in ki so se v njem ognju vzgojili in prekali. Naučila se je kljubovati vsemu: vsakovrstnemu pomanjkanju, stradanju in smrti sami. Vse, samo ne poniranja in suženjstva; ničesar ni težko prestati za čast, slavo in svobodo rodne grude — to dokazuje ona z delom že tri težka krvava leta.

V dvorani sta šum in pesem; mladi, zvonki in zanosni glasbeni po pesmi borbe, klobuvalnosti in nade, one pesmi, ki so bodrile nas vse, stare in mlade, naj izdržimo še tako težke napore, in pesmi, ki niso utihnilne niti takrat, ko nam je bilo najtežje. Delegati so radostno vznemirjeni. Njihove oči govorio: glejte nas, glejte nas tu na našem drugem kongresu, na katerega smo prišli iz vseh krajev naše junaške domovine: iz Trsta in Metohije, iz ravne Bačke in kamenite Črne gore, iz mirnega Prekmurja

Tito simbol naše borbe

Nemški fašizem se rahaja v težki politični in vojaški krizi, iz katere ve, da ni izhoda. V tej predsmrtni agoniji postaja vse bolj zagrizen in besen in poizkuša vse, da bi si podaljšal življenje in se izognil obračunu in poginu, ki ga čaka. V tem silinem strahu pred obračunom skušajo nemški fašistični zločinci še v zadnjem hipu uničiti tiste sile, ki predstavljajo zanj neizprosnega in brezkompromisnega nasprotnika. One-mogočiti hočejo, da bi z osvobojenjem zatiranih in zasužnjenih evropskih narodov vstali na čelu teh narodov ljudje, ki so stali v najtežjih trenutkih v prvih vrstah odpora, se z ljudstvom borili in trpeli, ljudje, ki poznoajo vse storjene strahote in zločine in k bodo znali s krivci zločinov tudi obračunati.

V jugoslovjanem ljudstvu so naleteli nemški osvajalci na nasprotnika, ki ni klonil pod tercjem in premičjo gestapovskih zločincev, v Jugoslaviji se je našel mož, ki je znal v najtežjih trenutkih, ki jih je preživeljala domovina, zbrati vse narode Jugoslavije v enot, občorenči odpornik proti osvajalskim tolpm. Hrvatsko Zagorje, zibelka kmečkih pustov, nam ni dalo samo Matije Gubca, dalo nam je tudi vodjo velikega punta današnjih dni Josipa Broza — Tita. Ojeklen v borbah z reakcijo v predpriljaski Jugoslaviji je bil tovariš Tito tisti, ki je prekrizjal načrte Nemcem, da bi nahujskali jugoslovanske narede drugega proti drugemu, Tito je bil tisti, ki je v dneh najhujšega terorja in težke depresije, ki je vladala med narodom, umet ustvariti enotno politično gibanje in mogočno narodno vojsko.

Nemci so kmalu spoznali, kakšnega nasprotnika so dobili v jugoslovanskih partizanih, zato so skušali naše politično gibanje in naše vojske z vsemi sredstvi moderne

tehnike in s svojimi najboljšimi vojaškimi silami uničiti. Toda stategija in taktika maršala Tita sta bili moč ejši. S svojo sijajno taktiko je razbil vse manevre nemških in italijanskih okupatorjev, Titova vojska je prestala vse ofenzive sovražnika in izšla iz njih neokrnjena in še bolj utrjena za nove borbe. Danes sta Titova vojska in Titova Jugoslavija priznani pred vsem zavezniškim svetom, maršal Tito je danes edini zavezniški komandant v Jugoslaviji.

Ni torej čudno, če so Nemci napravili pekleni načrt in poizkus, kako bi uničili maršala Tita in njegov Vrhovni Štab, hoteč s tem zadevi osnovni življenjski živec odpora jugoslovanskih in vseh balkanskih narodov in tak pred grozco otvoritvijo fronte na zapadu vsaj malo olajšati pritisk NOV Jugoslavije na jugu. Toda skrbno pripravljeni rafinirani načrt, ki ga je izdelal in cigar izvedbi je poveljeval sam Romel, je izpodletel, napad nemških padalcev na Titov Glavni štab je projadel. Taktika maršala Tita je boljša, Titova vojska je še tudi nasmeljši podvigom pobesnelih fašističnih gangsterjev.

Ta velika zmaga je narode Jugoslavije še tesneje priklenila na svojega ljubljenega maršala. Maršal Tito, tvorec naše narodne vojske, ustvaritelj naše politične moči in veličine, je simbol naše borbene erotnosti in naše nempremagljivosti. Ob Soči in na Jadranu, od Drave do Vardarja bije Titova vojska okupatorja in njegove najemnike, osvobodila borbę jugoslovanskih narodov je postala svetel vzgled zasužnjenim narodom vse Evrope. Z imenom maršala Tita je nerazdrženo povezana čast in slava narodov Jugoslavije pred vsem svetom, maršal Tito je postal simbol naše zmage.

S. O.

Kako bomo utrdili novo oblast

Po končanih volitvah v Krajevnu Narodno Osvobodilne Odbore (NOO), Okrajne ali Okrožno skupščino, ki se znašli pred povsem novimi nalogami. Volitve so bile samo uvod v graditev nove oblasti.

Naša nova oblast je globoko ljudska. Taka oblast more obstajati samo, če ljudstvo v njej aktivno sodeluje. Danes tegi še nismo popolnoma dosegli, ker nismo najširših plasti že v zadostni meri pritegnili k aktivnemu sodelovanju. Glavni pogoj za čimprejšnjo utrditev nove oblasti je aktiviranje osnovnih ljudskih množic v pravilna usmeritev te aktivnosti v pomoč novim NOO-jem.

Kako bomo aktivirali najširše množice? Skrbimo, da bodo ljudje o vseh nameravanih ukrepih naprej obveščeni, pred važnimi ukrepi vprašajmo vse za svet. Prisilimo množico do tega, da bo razmislijo o vseh problemih, zahtevajočih od množice mišljenja! S tem bo množica spoznala vse težave, bo pomagala oblasti pri reševanju teh težav, oziroma bo vse žrtve, ki bodo izhajale iz teh težav, zavestno prenašala. Ze s samimi volivnimi smo v tem pogledu precej dobro. Prve volitve so razgibale prav vse. Množica je skoraj do poslednjega izrazilila svoje mišljenje. Rezultat tega v Beli Krajini je, da se stalno pojavitajo novi ljudje, ki hočejo aktivno sodelovati, da je množica bolj samozavesna kot prej. V predvolilni kampanji za volitve v Okrožno skupščino se je to jasno pokazalo. Nadalje je resnā ovira pri aktivirjanju širokih plasti tudi to, da smo doslej tu pa tam še sedaj z našimi ukrepi dušili ljudsko samoiniciativi.

Kot smo ugotovili, da je za uspešno delo NOO-jev

potrebna istim vsestranska aktivna pomoč ljudstvu, tako bo po drugi strani najlaže pritegniti k sodelovanju najširše množice, če bomo predvsem okreplili same NOO-j, kot osnovne organe oblasti. Doslej smo imeli premalo stika z množico ravnato, zato ne smo imeli krepkih krajevnih organizacij. Krajevni NOO-j so v tem oziru naša velika pridobitev. Ravnato je bilo nemočno do tega, da razširimo direktno na okraju ali celo na okrožju.

V teh takih primerih je treba posamezni poročati način delu. Izkušnje enih krajov bodo izvedeni odborniki drugih krajev. Odborniki bodo primerni in ocenjevali delo v raznih krajih. Dobili bodo razgled in sigurnost v delu. Na takih posvetovanjih dajmo odbornikom praktična navodila za delo in jih politično vyzajamimo. Poleg teh posvetovanj posvetovanje bomo v vsakem kraju organizirali Upravno-politične kurze za odbornike in odborsanke. Prav vsi morajo skozi te kurze. Na skupnih posvetovanjih in kurzih bodo postali aktiveni tudi odborniki, ki sedaj ne kažejo zanimanja. Istočasno bomo s tem, ko bomo vse navajali v delu, z lahkoto odkrili vse tiste, ki so v odbore vtihovali kot špekulant, protijedski petokolski elementi. Voliči bodo tako v vsakdanjem delu razkrili njihove slabe namere in jih bodo odporčevali ter izvili boljše.

Najprej bomo usposobili odbore, če bomo zahvalili od njih samostojnega dela. Naši odbori imajo to slabost, da stalno čakajo nekih navodil od zgoraj in pri tem pozabljajo, da si morajo zasebiti s pogostimi sami poiskati. Skrbimo, da se bo odbor v vasi tako uveljavil, da ljudje ne bodo urejali svojih potreb mimo njega direktno na okraju ali celo na okrožju.

V teh takih primerih je treba posamezni poročati način delu Krajevne odbore. S tem bomo dosegli troje: višji odbori bodo razbremenjeni drobnimi poslov, Krajevni odbori se bodo učili dela in ugled oblasti v sami vasi bo dvigal. Krajevni in višji odbori naj čutijo stalno kontrolo nad svojim delom s strani višjih organov. V dostih primerih Krajevni NOO zato ne počažejo svoje dovoljne aktivnosti, ker se za njih delo premalo brigamo, jim premalo pomagamo in jih za delo ne klicemo na odgovornost. Vse odbore ne smemo gledati z enakimi očmi. Ne smemo biti šabloni, ki dajemo navodila za delo. Od odborov, ki so dobri, bomo v začetku zahtevali več, kot od

očitkov, da je bilo v odboru.

Najprej bomo usposobili odbore, če bomo zahvalili od njih samostojnega dela. Naši odbori imajo to slabost, da stalno čakajo nekih navodil od zgoraj in pri tem pozabljajo, da si morajo zasebiti s pogostimi sami poiskati. Skrbimo, da se bo odbor v vasi tako uveljavil, da ljudje ne bodo urejali svojih potreb mimo njega direktno na okraju ali celo na okrožju.

V teh takih primerih je treba posamezni poročati način delu Krajevne odbore. S tem bodo razbremenjeni drobnimi poslov, Krajevni odbori se bodo učili dela in ugled oblasti v sami vasi bo dvigal. Krajevni in višji odbori naj čutijo stalno kontrolo nad svojim delom s strani višjih organov. V dostih primerih Krajevni NOO zato ne počažejo svoje dovoljne aktivnosti, ker se za njih delo premalo brigamo, jim premalo pomagamo in jih za delo ne klicemo na odgovornost. Vse odbore ne smemo gledati z enakimi očmi. Ne smemo biti šabloni, ki dajemo navodila za delo. Od odborov, ki so dobri, bomo v začetku zahtevali več, kot od

očitkov, da je bilo v odboru.

Nekaj slavonskih mladičev je pripovedoval, kako je njegova diverzantska skupina v letu dni pognala v zrak 150 lokomotiv in preko 1.100 vagonov. V teh akcijah je pobila 1.300 in ranila 1.450 fašističnih gadov.

Trinajstletni Fikret je govoril o mladini muslimanske brigade. Bunkerji, bodeče žice, skakanje v rove, smrt, ki opleta vsak korak, manevriranje po brezpotnih, s snegom zamenjenih bosanskih planinah — o tem je govoril ta otrok kakor o svojih izkušnjah.

Dve dekleti — ena iz Krajine, druga iz Like, sta govorili o napornih mladičih iz njihovega bivališča v zaledju. Bile so to preproste besede o akcijah fronte dela, ki nikar niso zaostajale za onimi na fronti borbe. Ponoči, tako rekoč pod sovražnimi puškami so morale požeti in znositi snopje; morale so se prebijati skozi sovražne zasede ter prenašati na ples-

drugih. Odborom,

Sole gradijo novega človeka

Z osvoboditvijo večjih predelov naše domovine, ko smo začeli utrijevati oblast in čim bolj aktivizirati široke ljudske množice pri osvobodilni borbi in pri gradnji nove državnosti, smo misili tudi na naše šolstvo. Ljubezen do demokratične domovine ter sovraščdo do fašističnega okupatorja sta bili vsekakor dve osnovi, ki sta mobilizirali in aktivizirali široke ljudske množice Jugoslavije, da so se pridružile narodno osvobodilni borbi – a da bi se zamešli naše nove državnosti docela utrdila, je bilo potrebno ne samo, da je prešlo državno vodstvo iz rok onih, ki so bili popreje v taboru sovraščnikov naših narodov, ampak je bilo potrebno postaviti predvsem tudi vzgojo otron in mladine na docela nove temelje, naši novi državnost odgovarjajoče osnove.

Osvobodilna borba je bila pri nas hkrati tudi borba za kulturno dedičino narodov Jugoslavije, za njihovih svobodnih kulturnih razvoj. Tisk v domaćem jeziku je bil zatrtni, ali pa je moral pisati za okupatorja. Biti v partizani ni pomenilo da partizana samo teplji se za osvoboditev svoje domovine izpod okupatorja, ampak je pomenilo za vse partizane, da so več čitali, peli in igrali kot prej. In za premnogega partizana posebno na jugu naše domovine tudi to, da se je naučil pisati in brati. Še več; da bi se dvignila narodna zavest, so prečestokrat sred boja nastajale šole, pri katerih so morali stati otroci in starejši na straži, ali pa so se odpirali kurzi, pri katerih so morali sedeti partizani s puško in peresom.

Cepav naša šole v načinu počevanja često ne kažejo nicesar novega, je vendar nova njihova vsebina, ki je vseskozi demokratična in ljudska – v duhu sklepov in odlokov, ki so bili sprejeti na II. zasedanju AVNOJ-a ter na prvem zasedanju SNOB-a, kajti neodpustljivo napako bi zagrešili, ako bi šolstvo zanemarili ter ga pustili pri strem. Zavedati se moramo namreč, da nam bodo teh šoli zrasli novi ljudi.

V šoli je bilo treba do popolne mere prikazati pomen narodno osvobodilne borbe, prikazati mladini gigantsko in junaško borbo naših narodov proti okupatorju in domačemu izdajalcu, da bi ohranili in predali mlademu pokolenju vse velike kulturne tradicije, katere dediči smo. Vsega tega bi se moralno učiteljstvo v polni meri zavestiti, zavedati pa bi se moralno tega istočasno tudi naši kulturni delavci: pisatelji, slikarji, glasbeniki in drugi, skratka vsi, ki morajo aktivno sodelovati in sestvarjati pri tem delu, tudi kar se tiče izdaje mladinskih revij, mladinskih predstav in podobnega.

Le tako skupno delo naših prosvetnih in kulturnih delavcev zamore vcepiti v naše ljudstvo in prihajajoči rod pravice in dolžnosti narodov Jugoslavije, ki so si jih priborile ljudske množice Jugoslavije v zadnjih treh letih narodno osvobodilne borbe. In ko danes načenjam problem našega šolstva, je treba v prvi vrsti vprašati, v kolikso se je sodobni prosvetni delavec zavedal teh način in kaj se je doslej po teh načelih napravilo? Prve šole pod nadzorstvom naše nove oblasti in vodenje v duhu narodno osvobodilne borbe so bile odprete letos februarja. Nova in iz narodne borbe zrasla šolska oblast je postavila novi pouk po solah na temelje pozitivnih vrednot iz naše preteklosti, do katerih smo se dokopali v kulturnem, političnem in prosvetnem delu. Zarabi tega ni šolska oblast izpreminjala šolstva toliko v organizatoričnem smislu, pač pa je docela preusmerila notranje šolsko delo. Spremenila je učeno snov in jo postavila na nove temelje – saj so narodi Jugoslavije v zadnjih treh letih napravili nesporno večji koraki do zavestnosti kot v vsej pretekli zgodovini. Le tako je bilo mogoče s šolskim delom pozitivno vplivati na šolsko mladino in na široke ljudske množice ter hrkratu vnesti s šolskim poukom med nje one elemente, ki so si jih ljudske množice Jugoslavije v treh letih osvobodilne borbe pridobile, obenem pa je le tak postopek zamogel izbrati iz šolskega pouka ono, kar je včasih služilo samo strankarskim koristim gotovih klik in ne koristi ljudstva.

Do konca šolskega leta je bilo odprtih v Sloveniji 425 šol, na katerih je poučevalo 594 učiteljskih moči, obiskovalo pa je šole nad 26.780 otrok.

Zaradi pomanjkanja kvalificiranega učiteljstva so si morale šole pomagati z nadomestnim učiteljstvom. Takšnih učiteljskih moči je bilo 178 ter so poučevalo pod nadzorstvom kvalificiranih učiteljskih moči, so se odprli pedagoški tečaji za nadomestno učiteljstvo. Prav posebej pereč problem kvalificiranih učiteljskih moči je na Primorskem, kjer je pri 343 učiteljskih močeh 168 učiteljskih moči brez potrebe šolske izobrazbe. Tukaj so nastajale šole po osvoboje-

nju takorekoč same od sebe. Prav posebno nalogu izpoljujejo na Primorskem večerni tečaji, ki so vsekakor prerasli pomene jezikovnih tečajev ter nosijo v sebi že prve kali boči ljudskih tečajev.

Močno zavirajo šolski pouk porušene šole, uničeni šolski inventarji, požgane in raznešene šolske knjižnice, vendar pa vse te ovire premoste voja učitelja, razumevanje ljudstva in pomoc madline same.

Narodno osvobodilna borba je prinesla šole tudi na slovensko ozemlje, ki je še vedno okupirano. Tu poteka pouk na polgaljeni ali na docelo ilegalni način, ponavadi v kmečkih izbah okoli miz. Učitelj tu ni samo učitelj otrok, ampak tudi politični delavec, saj se po končanem pouku razvije tudi politična ura med starejšimi.

Vse to bi pa ne bilo mogoče brez razumevanja ljudstva, ki omogočuje učiteljstvu, da poučuje v najtežjih okoliščinah na Primorskem, na Gorenjskem in Stajerskem in to na polokupiranem

in na okupiranem ozemlju. Novo pri naših šolah je, da se razvijajo ob sodelovanju mladinskih in ženskih organizacij in da so bili ustanovljeni v svrhu pospeševanja pouka tudi roditeljski sveti kot posvetovalni organi v vprašanju šolstva, ki sodelujejo tesno z narodno osvobodilnimi odbori. Kako ljudstvo pravilno razume pomen šolstva, nam kažejo takšni primeri kakor ta: v nekem kraju, kjer je bil pred vojno izostenek otrok izredno velik, so zdaj starši sami zaprosili krajnji NOO, da bi se uredil pouk. Obenem je treba poudariti, da je odziv šolstva na Primorskem mnogo intenzivnejši, kar je docela razumljivo že zaradi že po zatiranju slovenskih besed pod fašistično Italijo. Zadnje se kaže tudi na Gorenjskem, na Stajerskem in Koroškem.

Cuti se tudi veliko pomanjkanje knjig. Prosvetna oblast si pomaga z mladinskimi listi, ki pa doslej niso zajeli po svoji vsebinai tega, kar bi mogli: niti po vsebinai niti po razširjenosti niti po kvaliteti. Velika potreba je po ustanovitvi mladinskega lista, ki bo moral nadomestiti predvsem šolske knjige. Pri takšnem listu bodo morali sodelovati vse naši kulturni delavci. J. Š.

Hitlerjeve šole

"Dal bom narodom spet blagodat nepismenosti." Širokim ljudskim množicam ni treba znati brati in pisati, kajti kar bodo smeles in morale vedeni, jim bo razglasheno po zvornikih iz centrale, odkoder bo moradzorovali vesti laže kot pa po časopisu in knjigah, po katerih pride med množico hitro kakšna nezaželenia vest. Nepismena masa je mnogo poslušnejša, laže jo je obvladati, ker je nevedna in ne more pogledati čed domaći pragi.

Tako je izpovedal Hitler svoj "kulturni" program za tretji Rajh in okupirane dežele. Pri ocenjevanju sedanjega šolstva na Stajerskem se spomimo tudi besed gaulajterja, ko je dal nalog za otvoritev šol in pouka: "Spodnja Stajerska pripada Rajhu, v Rajhu so pa samo nemške šole, v nemških šolah se govori samo nemško."

Po tem smernicah vodijo tuji valpiti šolstvo na Stajerskem, poskušajo vzgojiti našo mladino za hlapca in jo potučiti. Vse slovensko učiteljstvo je bilo izseljeno ali razmetano po raznih podrejenih službah širom Rajha. Nemško učiteljstvo, ki se je priteplo k nam, pa po večini niti nima učiteljske izobrazbe. Saj se norujejo celo same Nemci iz teh "učiteljev" in "učiteljic", češ da so bili včeraj hlapci in natakarice. V kratkem tečaju so postalni „učitelji“. Sicer pa za šolstvo, ki je zdaj po Stajerskem, res ni potrebna posebna izobrazba. Mladino učijo peti koračnice in telovaditi. Poleg tega pa se to, da je naš firer Adolf Hitler, ki je osvobodil Spodnjo Stajersko srbske strahovlade in ki bo premagal ves svet. Ne-

zpoščiši slišali, da imajo tudi Nemci lepe narodne pesmi, toda do sedaj jih še nismo slišali. Kakor so zložene pesmi le prigodne, tako je tudi ves ostali pouk na teh šolah le prigoden, kajti po Hitlerjevi zmagi bo tako vse preurejeno na "novi red". "Le izvoljeni naj bodo pismeni, to pa so Nemci, vsi drugi naj nam služijo in skrbijo za naš blag." Sole v oddaljenejši krajini in pomočne šole so zaprete. Otrioci iz teh krajev sploh ne zahajajo v šole in jih tudi ne silijo. V šolah sliši često deca in učiteljev ust, da je "smrdljiva živina". Učitelji, zlasti učiteljice deco pretepojajo in suvajajo. Ni čuda, da obiskuje deca šole le z odporom in da je do šole sovražna.

Zato pa je toliko bolj razveseljivo, da uče nekatere starejše sestre otroke na skrivaj doma slovensko brati in pisati. Najlepši doživljaj pa mi je bil, ko sem srečal v našem rudarskem kraju dve deklici, ki sta brali na poti v šolo Prešernove pesmi.

Verskega pouka pri naših šolah sploh ni, čeprav ga starši želijo. Nekoč so zbirali pri nas prispevke za katoliške misije. S temi prispevki smo pomagali misijonarjem, da so se učili zamorskih jezikov, da so gradili šole in v materinsčini razlagali znamorcem božjo besedo. Za Slovenca v kulturni Evropi pa pouka v materinsčini ni. Mi ne valimo krivide le na tuji nacizem, temveč tudi na vse tiste, ki so iz strahu za svoj telesni blagaj pozabili slovensko besedo in se odrekli velikemu poklicu in učiti otroke pisati, brati in moliti v materinem jeziku. Jakovljevič.

Šola na Primorskem

Sonce je ogrevalo zamrzlo zemljo, od juga so zaveli toplesjivi vetrovi. Otroci v razredu so oživeli. S svojimi okroglimi glavlicami so se zazirali živo in zvedavo v svet. Sprejemali so vse: pesmi, zgodbe ... "Sveta velika čuda, ki jih prinaša življenje. V mejah so zavetnici mačice, travniksi so se posejali s cvetjem. Na pol razdejana vas se je prebujala v življenje..."

Takrat je nad gorskim vasio zakovrlil avion. Preplašeni otroci so se zatekli v grape in pod skale. Bili so bosi in slabu oblečeni ter so trepetali od mraza in strahu. Avion je metal bombe ter mitraljiral.

Materje so se zbole za male in šolo je bilo treba prestaviti na varnejši kraj. Kmet pod hčisto je sam prebarval izbo in hiši za novo šolo. Tu je bilo pod hribom in varno pred letali. Znova se jihalo sonce in ljudje so počasi pozabili na Nemce in šabovarance, ki so že nekajkrat vdrli v vas ter napravili

Dvomesečno tekmovanje, ki ga je razpisal IOOF, se bliža v koncu. Poziv ni bil zmanj. Razumel ga je teren, razumele so ga naše vojaške edinice, razumele so ga naši kadri, v vojski in na terenu, razumele so ga najširše ljudske množice. Tekmovanje je pokazalo voljo naših množic in kadrov ter njihove napore.

Treba je bilo obdelati vso zemljo. Zato so vodčani sklenili, da bodo pomagali obdelati zemljo sosedom, da bodo obdelali njive za vojsko; pri delu so pomagali tudi najmlajši, naši pionirji.

Treba je bilo poziviti gospodarstvo. Zato so vasi postavile v načrt elektrifikacijo, nove apnenice, da bodo spravili v pogon žage, v obrat kovačnice, obnovili lončarsko obrt, uredili gnojnice, izpopolnili zelen-

preplah med vaščani. Ko se je kazalec pomaknil proti dvem, je po nasprotnem klancu primahal malih hlačar z zvezkom pod paždu in s svincnikom v roki. Na glas je pel: "Naprej zastava slave..." Prvihajali so tudi drugi, od vseh strani. Bilo je skoraj premalo prostora okoli javorjeve mize. Tri ure sole so minile v tovariskem pomenu, v petju in s telovadbo. Naslednji dan je bil "razred" premajhen. Dve, tri trajevne mize bi bile premalo. Zvedave oči so se zvedavale uprle v učiteljico. Morali so si sami pomagati. Zagnali so se proti soli ter sresli od tam klopi in nazadnje že šolsko tablo. Težko je šlo po klancih, ali šlo je. Marsikaterega so bolele še druge in roke, ali vso si boli ponosili, da so lahko sedeli v razredu, ki so si ga sami uredili.

Sonce po klancih je sjalo v pomladne dni in ogrevalo zvedave okrogle glavice, med dneva pa se je mesala pescem malih soljarjev, naših pionirjev... Ljuba

Dva meseca poleta

zolivarne, da bodo pospešili delo v kožnih strojarnah uredili nove sadne sušilnice, izdelali nove sadne stiskalnice. Enako je bilo treba dvigniti stanje živine: goveje, prasičev, perutnine in trstev. Hkrati je prisla v načrt oživitev trgovine in prometa. Posamezni okraji so si postavili v načrt Posojilo Narodno osvoboditve, vasi in kraji so si postavili v tekmovanje pomoč civilnih in bolnišnicam.

Istočasno je tudi Glavni štab razpisal vojaško tekmovanje. V duhu teh tekmovanj so bili izvedeni vojaški uspehi na Dolenskem, ofenzivne operacije na Primorskem, zmage in likvidiranje sovražnih postojank na Gorenjskem, ki je prisla do izraza sijajna vojaška taktika na Stajerskem in so se izvršile številne sabotaže na Koroškem. Tako je po poslanih poročilih edinica XVII. SNOB "Simona Gregorčiča" tekmovala v zbirjanju orožja, je minerska četa pa brigada minirala progo Trst–Ljubljana, da bi tako tekmovala v uničevanju.

Čutil na sebi vse jade fašistične ječe, vendar ni moglo nič ubiti v njem radost do življenga. Samo dva dokaza: V dveh skromnih sobah je mladina privedla razstavo, ki je bila samo bled izraz njenje neutolažljive želje po kulturi, za vsem, kar plemeniti, za onim, kar so ustvarili najboljši sinovi človeštva. Preko te razstave je mladina povedala svetu: mi smo rod vojakov in maščevalcev. Sredi noči zasujenje Europe se že tri leta sliši naš klic, ki kliče na borbbo in maščevanje. Vendar pa nismo rod razbijčev. Mi vemo, da bo izza te mračne noči, v kateri je slišati stok in ječanje izmučenega in poniranega človeka, prisel svetel, sončni dan. Da bi prilepel ta dan čim preje, nam ni bilo žal in nam ni žal svoje krv, kajti tudi naše mišice in naš um so željni ustvarjalčega dela, kajti v našem srcu plamtijo z neupogljivim ognjenim vera v človeka in njegovo moč, da človeško življenje napravi svobodno, lepo in radostno.

Ko je potem, ko je bil kongres končan, prišla na vrh zabava, je iz teh mladih ljudi, prekaljenih v borbi in trpljenju, planila živiljenska radost z nezadržano močjo. Odjeknila je pesem, razigran smeh brezbrizne mladosti, v kolu so zaigrale vitke noge, ki so gazile po svoji in tuji krvi. Trdi dnevi naše neizprosne mladosti, ki so skovali jekleni rod, jim niso odvzeli mladostnega čara.

* * *

V surovi in brezobzirni borbi je mladi naraščaj naše domovine zgodaj dozorel ter ojeklen, vendar ni okorel in postal starkav. V njem bije srce, ki je polno vsega dobrega, ki je željno vsega lepega in plemenitega, a njegov um je bister ter stremi za vsemi kulturnimi pridobitvami. Čeprav je zgodaj okupil težnje življenja, videl s svojimi očmi in ob-

nju prevoznih žil, ki služijo okupatorju. Ista brigada je privedla pet mitingov v petih dneh, tovaris Cvjetko Krpan pa je razstavil v sestavlju tekmovanju s svojimi tovarisi lahko strojnico "Bredo" v 40 sekundah. Osemnajsta SNOUB "Bazovška" je izvedla vzoren pohod, njeni saniteji so tekmovali v nabavi zdravil. Prvi bataljon XIX. brigade je v kratek čas dočela uničil 3 km železniške proge. 17. maja pa izvedel novo formacijo bataljona v 3 urah. XXXI. divizija IX. korpusa s hrano. Med sabo so tekmovali intendenti, obveščevalci v hitrem izčrpnanju obveščevanja. Nekateri bataljoni so tekmovali med seboj, kateri bi napisal največ pisem ranjenim tovarisom v bolnišnicu.

Tekmovanja so razpisale šole, oddelek za umeštosti pri Odseku za propagando pa je razpisal načrt za tekmovanje književnikov.

Ali kakor so tekmovanja na eni strani opravila ter aktivizirala ljudske množice ter razvila samoiniciativnost posameznikov, pa povsod tekmovanja niso pravilno razumeli ter ga niso dočeli izrabili. Tako so ponekod tekmovali med sabo le aktivisti, ne da bi mobilizirali s tekmovanjem tudi ljudske množice, se pravti so vedeli povsod izrabiti doseženih uspehov, ker niso sproti objavili uspehov tekmovaljan, kar bi bilo še več pobud. Najbolj so to razumele vojaške edinice, ki so posvetile v svojih listih posebne strani za objavljanje uspehov tekmovaljan ter izdajajo celo posebno glasilo. Tudi v "Mladini" je mladina objavila načrte tekmovanj. Tako je na Primorskem po dosedanjih poročilih zbrala za ranjence okoli 5.000 zavojev, mnogo drugega sanitetnega materiala in 100 kg prečepenca. Mladina